

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

۲	مقدمه.....
۳	۱-۱- بیان مسأله.....
۵	۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۶	۱-۳- سؤالات تحقیق.....
۶	۱-۴- فرضیه‌های تحقیق.....
۷	۱-۵- اهداف تحقیق.....

فصل دوم: مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق

۹	۲-۱- مجموعه‌های مسکونی.....
۹	۲-۱-۱- مجتمع‌های مسکونی در معماری معاصر.....
۱۰	۲-۱-۲- مفاهیم و نظریات مرتبط با مجتمع‌های مسکونی.....
۱۱	۲-۱-۳- سیر تحول تاریخی مجتمع‌های مسکونی در ایران.....
۱۲	۲-۱-۴- بررسی انواع واحد و مجتمع‌های مسکونی در معماری معاصر.....
۱۳	۲-۱-۴-۱- خانه‌های تک واحدی مستقل.....
۱۴	۲-۱-۴-۲- خانه‌های حیاط مرکزی.....
۱۴	۲-۱-۴-۳- خانه‌های شهری.....
۱۵	۲-۱-۴-۴- خانه‌های آپارتمانی کوتاه.....
۱۵	۲-۱-۴-۵- آپارتمان‌های بلند.....
۱۶	۲-۱-۴-۶- مجموعه مسکونی اشتراکی.....
۱۶	۲-۱-۴-۷- برج‌های مسکونی.....
۱۷	۲-۱-۴-۸- آپارتمان‌های با دسترسی مرکزی.....
۱۷	۲-۱-۴-۹- مجموعه‌های مسکونی.....
۱۷	۲-۱-۴-۹-۱- مجتمع‌های مسکونی کم ارتفاع.....
۱۸	۲-۱-۴-۹-۲- مجتمع‌های مسکونی با ارتفاع متوسط.....
۱۸	۲-۱-۴-۹-۳- مجتمع‌های مسکونی جمعی.....

- ۲۰..... ۲-۱-۵- محلات و مراکز محلات
- ۲۱..... ۲-۱-۶- محله
- ۲۱..... ۲-۱-۷- خیابان - کوچه- گذر
- ۲۲..... ۲-۱-۸- مراکز شهری
- ۲۲..... ۲-۱-۹- ارسن بازار
- ۲۳..... ۲-۱-۱۰- میدان
- ۲۳..... ۲-۱-۱۱- تکیه و حسینیه
- ۲۴..... ۲-۱-۱۲- مسجد
- ۲۴..... ۲-۱-۱۳- الگوی کارناوال
- ۲۵..... ۲-۱-۱۴- خانه
- ۲۵..... ۲-۱-۱۴-۱- سردر
- ۲۶..... ۲-۱-۱۴-۲- هشتی
- ۲۷..... ۲-۱-۱۴-۳- راهرو
- ۲۷..... ۲-۱-۱۴-۴- حیاط یا میانسرا
- ۲۸..... ۲-۱-۱۴-۵- اتاق
- ۲۸..... ۲-۱-۱۴-۱-۵- سه دری
- ۲۹..... ۲-۱-۱۴-۲-۵- پنج دری
- ۲۹..... ۲-۱-۱۴-۳-۵- تالار
- ۳۰..... ۲-۱-۱۴-۴-۵- اشپزخانه
- ۳۰..... ۲-۲- توسعه پایدار
- ۳۰..... ۲-۲-۱- سابقه موضوع
- ۳۱..... ۲-۲-۲- تعریف توسعه پایدار
- ۳۱..... ۲-۲-۳- مفاهیم لغوی واژه پایداری
- ۳۱..... ۲-۲-۳-۱- توسعه پایدار: مفاهیم، مؤلفه‌ها
- ۳۲..... ۲-۲-۳-۲- مفهوم معنایی توسعه پایدار
- ۳۲..... ۲-۲-۴- مؤلفه‌های اصلی توسعه پایدار
- ۳۲..... ۲-۲-۴-۱- مؤلفه محیط زیست در راستای اهداف توسعه پایدار
- ۳۴..... ۲-۲-۴-۲- مؤلفه شبکه اجتماعی در راستای اهداف توسعه پایدار

- ۳۴-۲-۲-۳- مؤلفه شبکه اقتصادی در راستای اهداف توسعه پایدار.....
- ۳۴-۲-۵- معماری و مسائل جهانی زیست محیطی.....
- ۳۵-۲-۶- توسعه پایدار و معماری.....
- ۳۵-۲-۶-۱- مفاهیم پایداری در معماری.....
- ۳۸-۲-۶-۲- پیشینه معماری پایدار.....
- ۳۹-۲-۶-۳- ضرورت رویکرد پایداری در معماری ایران.....
- ۴۰-۲-۶-۳-۱- اصول معماری پایدار.....
- ۴۰-۲-۶-۴- معماری پایدار و جایگاه آن در معماری ایران.....
- ۴۰-۲-۶-۱- الگوهای فضایی در معماری ایرانی بر اساس اصول و توسعه پایدار.....
- ۴۱-۲-۶-۲- الگوهای فضای باز.....
- ۴۲-۲-۶-۳- الگوی فضای پوشیده.....
- ۴۲-۲-۶-۴- الگوی فضاهاى بسته.....
- ۴۲-۲-۶-۵- شبکه فضایی نامرئی.....
- ۴۳-۲-۳- بافت تاریخی.....
- ۴۳-۲-۳-۱- پیشینه شهر کرمان.....
- ۴۴-۲-۳-۲- پیشینه بافت تاریخی شهر کرمان.....

فصل سوم : روش اجرای تحقیق

- ۴۷.....مقدمه.....
- ۴۷-۳-۱- متغیرهای مورد بررسی در قالب یک مدل مفهومی.....
- ۴۸-۳-۲- شرح کامل روش و ابزار گردآوری داده‌ها.....
- ۴۸-۳-۳- روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل

- ۵۰-۴-۱- نمونه‌های موردی.....
- ۵۰-۴-۱-۱- مجموعه مسکونی شوشتر نو.....
- ۵۲-۴-۱-۲- طراحی شهری خیابان شهید باهنر کرمان.....
- ۵۳-۴-۱-۳- بررسی اصول معماری پایدار در معماری سنتی مناطق کویری.....
- ۵۳-۴-۱-۳-۱- صرفه جویی در منابع.....

۴-۱-۳-۲- طراحی برای بازگشت به چرخه زندگی..... ۵۵

۴-۱-۳-۳- طراحی برای انسان..... ۵۵

فصل پنجم: طراحی و نتیجه گیری

۵-۱- معرفی محدوده طراحی..... ۵۸

۵-۱-۱- دلایل انتخاب سایت..... ۵۸

۵-۱-۲- تجزیه و تحلیل محدوده مورد طراحی..... ۵۹

۵-۱-۲-۱- همجواری ها و بناهای شاخص محدوده مورد نظر..... ۵۹

۵-۱-۲-۲- دسترسی های محدوده مورد نظر..... ۵۹

۵-۱-۲-۳- پارامترهای اقلیمی محدوده مورد نظر..... ۶۰

۵-۱-۳- روند شکل گیری طرح..... ۶۰

۵-۱-۴- مراحل شکل گیری طرح / اسکیس های طرح..... ۶۱

نتیجه گیری..... ۶۵

پیوست : رندرها..... ۶۵

منابع و ماخذ..... ۷۲

فهرست تصاویر

- تصویر ۱-۲: ارتباط سه جانبه توسعه پایدار اقتباس از WONG، ۱۹۹۳.....۳۲
- تصویر ۲-۲: حریم بندی فضاها به لحاظ میزان محصوریت.....۴۱
- تصویر ۳-۲: انواع فضاهاى باز در سطوح ارتفاعى متفاوت.....۴۱
- تصویر ۱-۴: مجموعه شوشتر نو.....۵۰
- تصویر ۲-۴: مجموعه شوشتر نو.....۵۱
- تصویر ۱-۵: همجواری ها و بناهای شاخص محدوده مورد نظر (نگارنده).....۵۹
- تصویر ۲-۵: دسترسی های محدوده مورد نظر (نگارنده).....۵۹
- تصویر ۳-۵: پارامترهای اقلیمی محدوده مورد نظر (نگارنده).....۶۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر طراحی یک مجموعه مسکونی با رویکرد توسعه پایدار در بافت قدیم شهر کرمان است. روش تحقیق در این پژوهش به صورت کیفی با استفاده از روش تحلیل محتوا، مجموعه مسکونی، ضرورت شکل گیری آن، کارایی و عملکرد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی با توجه به نیازهای مردم مورد مطالعه و در این راستا همچنین اهداف توسعه پایدار مورد بررسی قرار گرفته است، سپس با روش استدلال منطقی و تحلیل محتوا، روش تاریخی-تفسیری و پیمایشی مجموعه مسکونی در بافت قدیم کرمان با توجه به اهداف توسعه پایدار مورد ارزیابی و استفاده قرار گرفته است. بنابراین به صورت کلی منظور از انجام این تحقیق، بکارگیری اهداف توسعه پایدار و با نظر به الگوهای بومی واجد ارزش گذشته که همساز با اقلیم بوده و در راستای معماری پایدار حرکت می نموده اند، به طراحی مجموعه مسکونی برای رفع نیازهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی ساکنان حال و آینده پرداخته خواهد شد که از این طریق بتوان پیوستگی کالبد و فرهنگ را در عرصه معماری مسکونی تقویت نمود. معماری سنتی منازل مسکونی شهرهای ایران دارای پشتوانه ای قوی و پر بار از جنبه های گوناگون پایداری، هنر و فرهنگ ایرانی بوده و می توان معماری شهرکرمان را یکی از آن شهرها دانست. معماری گذشته و سنتی هر شهر به بافت قدیم و تاریخی آن شهر پیوسته و بخشی از فرهنگ و هویت هر جامعه محسوب می شود. این در حالی است که در عصر معاصر به دلایل متعدد با تغییر ساختار اجتماعی و فاصله گرفتن معماری ایران از ارزشهای معماری اصیل بومی، این بخش از فرهنگ و هویت شهر به سوی نابودی رفته است. بنابراین در این تحقیق سعی بر طراحی فضایی می باشد که با بررسی و الگوگیری صحیح و استفاده ی به جا از عناصر و مفاهیم معماری پایدار و همچنین معماری بومی مناطق گرم و خشک پرداخته و با استفاده از امکانات و شرایط نوین ساخت و ساز در معماری امروزی، بتواند آنها را به شیوه ای نوین در عصر امروز به کار برد و به پیوستگی هر چه بیشتر کالبد و فرهنگ معماری معاصر کرمان بیانجامد. دلیل انتخاب کاربری مجموعه مسکونی با این موضوع طراحی، جلوگیری از تخریب بافت و نوسازی های بدون ساماندهی، توسعه افقی شهر و آسیب رسانی به اراضی کشاورزی جلوگیری به عمل آید؛ و به احیای سکونت و بازگرداندن زندگی به بافت قدیم و حفظ مورفولوژی ارزشمند آن بیانجامد.

کلید واژگان:

مجموعه مسکونی، معماری پایدار، توسعه پایدار، بافت قدیم

فصل اول

کلیات

مقدمه

مبحثی که امروزه بعنوان معماری پایدار مطرح شده در واقع زیر مجموعه مقوله توسعه پایدار و سنتزی است که در پایان هزاره دوم میلادی مطرح شده است، توسعه ای که سرکشانه و با استفاده از منابع فکری مدرنیته و مدرنیسم به پیش می تاخت، هشدار اصلی را زمانی دریافت کرد که در پی علت آشنقتگی آب و هوا ضرر و زیان فاحشی ناشیاز آن، تداوم زیست در کره خاکی در خطر جدی قرار گرفت معماری نیز از این مساله تبعیت نمود. واژه «پایدار» امروزه بطور گسترده ای به منظور توصیف جهانی که در آن نظام های انسانی و طبیعی توأمآ اند تا بتوانند تا آینده ای دور ادامه حیات دهند، بکار گرفته می شود. «توسعه پایدار» به معنی ارایه ی راه حل هایی در مقابل الگوهای فانی کالبدی، اجتماعی و اقتصادی توسعه می باشد که از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب محیط زیست، و پایین آمدن کیفیت زندگی انسانها درحال و آینده جلوگیری کند توسعه پایدار تحولی است که هدف آن تامین نیازهای امروزی، بدون از بین بردن قابلیت های نسل آینده در تامین نیازهایشان.

هدف توسعه پایدار رفاه کامل برای بشریت است. برای تحقق این امر، پایداری در سه حیطه، محیطی، اقتصادی و اجتماعی مورد کنکاش قرار می گیرد. اما تقسیمات مذکور با همان کارایی در معماری مطرح نمی باشند. به منظور خواناتر کردن مقوله پایداری در حیطه معماری میتوان آن را در دو زمینه اصلی مورد مطالعه قرار داد. نخست پایداری کالبدی که از آن به عنوان «پایداری اقلیمی» یا «معماری سبز» یاد می شود. زمینه دیگر، پایداری غیرکالبدی یا «پایداری اجتماعی» می باشد.

معماری می تواند نقش ارزنده ای در یافتن راه حل هائی برای تاثیر متقابل گروه های اجتماعی بر هم ایفا کند. همانطور که ساختارهای اجتماعی برمعماری اثر می گذارد، عکس آن نیز میتواند اتفاق بیفتد. یک مجتمع زیستی با رویکرد پایداری اجتماعی می تواند به مردم کمک کند تا منافع زندگی پایدار

را درک کنند. طراحی پایدار درحیطه معماری شامل، سه اصل «صرفه جوئی در مصرف انرژی»، «طراحی بر اساس چرخه حیات» و «طراحی انسانی» می باشد. در این بین، دو اصل اول تکنیکی بوده و با مصالح و روش های ساخت و انرژیهای تجدید پذیرارتباط دارند. در حالی که اصل سوم برگرفته از انسان و روش های زندگی اوست. وبه «پایداری اجتماعی» معروف است. هدف معماری پایدار، ارائه راه حل هایی است که شرایط زیستی مناسب و همزیستی همزمان این سه جنبه را تامین کند.

در جوامع مدرن ۹۰٪-۷۰ عمر افراد در فضاهای معماری سپری می شود. در این راستا، معماران نیز همسو با سایر دست اندرکاران در پی یافتن راهکارهای جدید، برای تامین زندگی مطلوب برای انسان بوده اند. بدیهی است که زندگی، تفریح، استراحت و کار ... فعالیت هایی می باشند که در فضاهای طراحی شده توسط معماران صورت می گیرد و از آنجا که نقاط ضعف و قوت یک ساختمان بر استفاده کنندگان آن تاثیر مستقیم دارد، وظیفه ای بس حساس دراین خصوص بر عهده معماران می باشد. ضروریات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه، حکم میکنددر پاسخگویی به نیازهای کمی و کیفی معماری امروز، نه در پی چاره جوئیهای حداکثر ودست بالا بلکه در جستجو راه حلهای مناسب و مقصور باشیم. راه حلهایی که در عین تناسب با شئونات فرهنگی کشور حداقل شرایط لازم برای زیست و روابط اجتماعی مطلوب را دراختیارساکتین قرارداده ومکانی برای رشد ارزشها و کرامت های والا انسانی را فراهم نماید لذا در این پژوهش اقدام به طراحی یک مجموعه مسکونی با رویکرد توسعه پایدار در بافت قدیم شهر کرمان گردیده است.

۱-۱- بیان مسأله

معماری سنتی منازل مسکونی شهرهای ایران دارای پشتوانه ای قوی و پر بار از جنبه‌های گوناگون پایداری، هنر و فرهنگ ایرانی بوده و می‌توان معماری شهرکرمان را یکی از آن شهرها دانست. تجارب تاریخ معماری ایران حاصل هزاران سال تلاش مستمر و برگرفته از تجربه سالیان طولانی پرداختن به هنر معماری در ایران و نمونه‌های شاهکاری از معماری پایدار به معنای واقعی آن است. انتقال تجارب گذشتگان از نسلی به نسل دیگر باعث پیشرفت علمی و فنی، تداوم فرهنگی، تحکیم هویت ملی بوده و زمینه را برای موفقیت‌های جدید تر علمی و فنی و دستیابی به توسعه پایدار فراهم آورده است. همچنین این معماری مملو از نمونه‌های با ارزش بکارگیری شیوه‌های پردازش بنا بصورت کارا و بهینه و دستیابی به آنچه که امروز معماری پایدار نامیده می‌شود می‌باشد. (لیب زاده و دیگران، ۱۳۹۰) با توجه به این نکات، هنر و تجارب معماری سنتی می‌تواند در خدمت طراحی و مردمی نمودن

محیط زندگی امروز ساکنین قرار گیرد و محیط زندگی مناسبی را برای آنها از نظر اجتماعی، فرهنگی و آسایش اقلیمی فراهم آورد. از منظر دیگر معماری گذشته و سنتی هر شهر به بافت قدیم و تاریخی آن شهر پیوسته و بخشی از فرهنگ و هویت هر جامعه محسوب می‌شود. این در حالی است که در عصر معاصر به دلایل متعدد با تغییر ساختار اجتماعی، تغییر نیازهای ساکنین و فاصله گرفتن معماری ایران از ارزش‌های معماری اصیل بومی، این بخش از فرهنگ و هویت شهر به سوی نابودی رفته است. بنابراین در این تحقیق سعی بر طراحی فضایی می‌باشد که با بررسی و الگوگیری صحیح و استفاده به جا از عناصر و مفاهیم معماری پایدار و همچنین معماری بومی مناطق گرم و خشک پرداخته و با استفاده از امکانات و شرایط نوین ساخت و ساز در معماری امروزی، بتواند آنها را به شیوه ای نوین در عصر امروز به کار برد و به پیوستگی هر چه بیشتر کالبد و فرهنگ معماری معاصر کرمان بیانجامد. در معماری معاصر ایران و به خصوص کرمان، جایگاه معماری اصیل بومی و پایدار با شاخصه‌های اقلیمی، فرهنگی و اقتصادی بسیار کمرنگ شده و همچنین بافت تاریخی و ارزشمند کرمان متروکه و مخروبه شده است. دلایل کمرنگ شدن این ارزش‌ها و عدم تلاش برای زنده نگه داشتن مفاهیم آنها در عصر معاصر و از طرفی نگهداری و احیای بافت قدیم از جنبه‌های مجهول و مبهمی می‌باشد که در معماری امروزی وجود دارد.

دلیل انتخاب کاربری مجموعه مسکونی با این موضوع طراحی، قابلیت استفاده ساکنان بافت قدیم کرمان و رفع نیازهای آنان می‌باشد، در واقع فضایی که به دلیل دارا بودن قابلیت استفاده توسط ساکنان حال و آینده از معماری که بر اساس عناصر معماری پایدار و در نتیجه توسعه پایدار و ارزش‌های سنتی ایرانی تدوین شده است برخوردار باشد. همچنین از تخریب بافت و نوسازی‌های بدون ساماندهی، توسعه افقی شهر و آسیب رسانی به اراضی کشاورزی جلوگیری به عمل آید؛ و به احیای سکونت و بازگرداندن زندگی و پویایی به بافت قدیم و حفظ مورفولوژی ارزشمند آن بیانجامد. بنابراین طراحی آن با الگوگیری از عناصر و مفاهیم معماری پایدار و معماری بومی ساماندهی خواهد شد بگونه ای که بتواند آسایش اقلیمی، اقتصادی و اجتماعی ساکنین خویش را فراهم آورد. منظور از عناصر و مفاهیم معماری پایدار و توسعه پایدار در این تحقیق، خصوصیات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی است و در واقع شیوه‌هایی که معماران در گذشته در ساختار بناها جهت هماهنگ بودن ساختمان با فرهنگ، اقتصاد، اقلیم و بوم خاص محیط اطراف آن در نظر می‌گرفتند. این روش‌ها در گذشته با توجه به محدودیت‌های فنی مطابق با نیازهای اجتماعی زمان خود شکل گرفته‌اند، بنابراین در این پژوهش، با استفاده از امکانات فنی و با توجه به شرایط امروزی ساخت و ساز، فرهنگ و نیازهای اجتماعی کرمان در عصر معاصر می‌باشد. بنابراین به صورت کلی منظور از انجام این تحقیق، بکار